

ΦΙΛΙΠΠΟΣ
ΒΑΣΙΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ, ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Ιδιοκτησία και
μη διανεμητική δικαιοσύνη

ΠΡΟΣΩΠΑ,
ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Ιδιοκτησία και μη διανεμητική δικαιοσύνη

Τίτλος: *Πρόσωπα, λόγοι και πράγματα: ιδιοκτησία και μη διανεμητική δικαιοσύνη*
Title: *Persons, Reasons, and Things: Ownership and Non-Distributive Justice*

Συγγραφέας: Φίλιππος Κ. Βασιλόγιαννης
Author: Philippos C. Vassiloyannis

Πρώτη έκδοση: Αθήνα, Δεκέμβριος 2015
First Edition: Athens, December 2015

ISBN: 978-618-5027-59-9

Σελιδοποίηση/Σχεδιασμός εξωφύλλου: Περιγραφή
Pagination/Cover design: Perigrafi

Εκτύπωση/Βιβλιοδεσία: Αλφάβητο ΑΕΒΕ
Printing/Binding: Alphabet SA

© Φίλιππος Κ. Βασιλόγιαννης & Εκδόσεις Ευρασία – Φαίδων Γ. Α. Κυδωνιάτης

Βιβλιογραφικές αναφορές: ιδιοκτησία, διανεμητική δικαιοσύνη,
status του προσώπου, καντιανή φιλοσοφία του δικαίου
Bibliographical references: ownership, distributive justice,
status of persons, Kantian philosophy of law

Απαγορεύεται οποιασδήποτε μορφής αντιγραφή ή αναπαραγωγή μέρους ή όλου
του βιβλίου χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη και του συγγραφέα.

Εκδόσεις Ευρασία	Eurasia Publications
Ομήρου 47, 10672 Αθήνα	47 Omirou Street, 10672 Athens, Greece
Τηλ.: 210 3614968, Φαξ: 210 3613581	Tel.: +30 210 3614968, Fax: +30 210 3613581
Email: info@eurasiabooks.gr	Email: info@eurasiabooks.gr
www.eurasiabooks.gr	www.eurasiabooks.gr

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Κ. ΒΑΣΙΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

**ΠΡΟΣΩΠΑ,
ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ**

Ιδιοκτησία και μη διανεμητική δικαιοσύνη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΕΥΡΑΣΙΑ**

ΑΘΗΝΑ 2015

Της Ειρήνης

There is nothing which so generally strikes the imagination, and engages the affections of mankind, as the right of property; or that sole and despotic dominion which one man claims and exercises over the external things of the world, in total exclusion of the right of any other individual of the universe. And yet there are few, that will give themselves the trouble to consider the original and foundation of this right. Pleased as we are with the possession, we seem afraid to look back to the means by which it was acquired, as if fearful of some defect in our title; or at best we rest satisfied with the decision of the laws in our favour, without examining the reason or authority upon which those laws have been built.

William Blackstone*

* *Commentaries on the Laws of England*, τόμος 2^{ος} (Oxford: Clarendon Press, 1777), σ. 2.

Πρόλογος

Αν είχα γράψει ένα άλλο βιβλίο, το βιβλίο που είχα αρχικά σχεδιάσει, το ανά χείρας δεν θα αποτελούσε παρά παράρτημα σε μιά κύρια προβληματική· ωστόσο, δεν είναι παρά η ίδια η διαλεκτική του αντικειμένου του που το μετέθεσε, κατά την πορεία της έρευνας, στο επίκεντρό της. Το αρχικό ζήτημα, αν και εμπειριέχεται συνοπτικά στην παρούσα μονογραφία, δεν αποτελεί παρά μιά μεθοδολογική παρέκβαση:

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2005 - 2006, στο πλαίσιο της διδασκαλίας του μαθήματος της Φιλοσοφίας του Δικαίου στο Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κρήτης, είχα αναλάβει την ευθύνη της διεύθυνσης ενός σεμιναρίου με θέμα τη νομική κατασκευή. Αποτέλεσμα εκείνης της ερευνητικής διδασκαλίας υπήρξε ένα εκτεταμένο χειρόγραφο, αφιερωμένο αφ' ενός μεν στη γνωστή διαμάχη που έλαβε χώρα στη Γερμανία, κατά τον 19ο αιώνα, ως προς το επιστημολογικό καθεστώς των νομικών εννοιών, εφ' ετέρου δε στη σύγχρονη συζήτηση που προκάλεσε με το ύστερο έργο του ο John Rawls, υποστηρίζοντας, έναντι της ενορασιοκρατίας (*intuitionism*), μιά καντιανή και εν συνεχεία – αναθεωρώντας την – μιά πολιτική κατασκευοκρατία (*constructivism*). Ήδη από αυτό το προκαταρκτικό στάδιο του βιβλίου που δεν έγραψα (ή – αυτοδεσμεύομαι! – δεν έχω ακόμη γράψει) διαφάνηκε η ανάγκη ενός παραδείγματος, που να αναδεικνύει με κατά το δυνατόν ανάγλυφο τρόπο τα φιλοσοφικά ζητήματα της νομικής κατασκευής.

Το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα δεν θα μπορούσε να είναι παρά η έννοια – καλύτερα, η ιδέα – της (ατομικής) ιδιοκτησίας, εφ' όσον είχε, βέβαια, κανείς κατά νουν τη σύλληψή της από την καντιανή (και την εγγελιανή) φιλοσοφία του δικαίου. Η τελευταία φαίνεται ότι (άμεσα ή έμμεσα, δημιουργώντας, δηλαδή, το κατάλληλο πνευματικό περιβάλλον, τον λεγόμενο Γερμανικό Ιδεαλισμό) επηρέασε καθοριστικά τη γερμανική νομική επιστήμη στις αρχές του 19ου αιώνα, ιδίως την κρατήσασα δογματική του ιδιωτικού δικαίου, τη λεγόμενη Ιστορική σχολή του δικαίου· η τελευταία απετέλεσε τον πρόδρομο της νομικής εννοιοκρατίας (*Begriffsjurisprudenz*), ενός θεωρητικού ρεύματος που οδήγησε την ιδέα της νομικής κα-

τασκευής στα άκρα όριά της και στην καθιέρωσή της ως του μόνου έγκριτου τρόπου, προκειμένου να συμβάλλει κανείς έγκυρα και, συγχρόνως, πρωτότυπα στην καλλιέργεια και ανάπτυξη της δογματικής του δικαίου. Όπως ήταν φυσικό, η ηπειρωτική δογματική του ιδιωτικού δικαίου, ένα αναμφίλεκτα φιλοσοφικό επίτευγμα και, συγχρόνως, μιά σημαντική πολιτισμική κατάκτηση, απετέλεσε την πρώτη ύλη αυτής της πρόσθετης προβληματικής. Η πραγμάτευση αυτού του ιστορικού προηγούμενου με οδήγησε, από το ίδιο το περιεχόμενό του, στη συστηματική εξέταση ενός σύγχρονου προβληματισμού, ιδίως στον αγγλοσαξωνικό χώρο, ως προς τις αρχές δικαιοσύνης που διέπουν το ιδιωτικό δίκαιο: αν πρόκειται, δηλαδή, για αρχές διορθωτικής (ή, καλύτερα, μη διανεμητικής) ή διανεμητικής δικαιοσύνης. Η συνάντηση αυτή, του, ούτως ειπείν, ηπειρωτικού παρελθόντος και του αγγλοσαξωνικού παρόντος, δημιούργησε μιά ανυπέρβλητη σύνθεση. Το ζήτημα της ιδιοκτησίας, ως ζήτημα αρχών δικαιοσύνης, είχε υπερβεί τον ορίζοντα των αρχικών συλλήψεών μου. Αποτελούσε πλέον την (ενώπιόν μου) προβληματική.

Η καντιανή σύλληψη του δικαιώματος και του δικαίου της ιδιοκτησίας και των αρχών δικαιοσύνης που τα θεμελιώνουν, παρ' ότι, σε έναν ανυποψίαστο σύγχρονο πολιτικό φιλόσοφο, δεν φαίνεται, ενδεχομένως, παρά εντελώς παρωχημένη, από τη σκοπιά των εννόμων τάξεων της Νεωτερικότητας (περίοδο που η ανθρωπότητα εξακολουθεί – ελπίζω! – να διανύει), αποδεικνύεται ως η πλέον επιτυχής. Η πολιτική φιλοσοφία έχει, λοιπόν, να διδαχθεί από την εν λόγω επιτυχία. Εν τούτοις, οι αναπτύξεις που ακολουθούν δεν αποβλέπουν να συμβάλλουν καθ' εαυτές στην ερμηνεία ή την κριτική αποτίμηση των συναφών έργων του Kant. Παρ' ότι δεν υποτιμώ ούτε παραγνωρίζω τη συμβολή εκείνων που ασχολούνται συστηματικά με τα εννοιολογικά προβλήματά της (εξ αιτίας του μόχθου των οποίων κάποιοι άλλοι έχουν ίσως την πολυτέλεια να απαλλάσσονται από μιά επίπονη ενασχόληση), θεωρώ ότι τα ζητήματα της πρακτικής φιλοσοφίας πρέπει να αντιμετωπίζονται και είναι αντιμετώπισιμα με έναν πιά άμεσο τρόπο. Με έναν τρόπο σωματικό. Τούτο μάλιστα αποτελεί θεμελιώδη ηθική υπόδειξη. Η αρχική προβληματική μου επιβιώνει στην – κρίσιμη για τις επόμενες αναπτύξεις – ιδέα ότι καμμία εννοιολογική πρόοδος στην (πρακτική) φιλοσοφία δεν είναι επιτρεπτή, αν δεν επιλύει συγχρόνως, κατά τον αμεσότερο τρόπο, ουσιώδη (ή πρωτοβάθμια) ηθικά προβλήματα.

Δεν θα είχα οδηγηθεί στη σύλληψη του θέματος της μονογραφίας, αν δεν είχα υπάρξει ακροατής των πανεπιστημιακών παραδόσεων και διαλέξεων του Καθηγητή Παύλου Σούρα. Πολλά σημεία του βιβλίου δεν θα είχαν θιγεί, ή θα είχαν αναπτυχθεί ακόμη λιγότερο ικανοποιητικά, αν δεν μου είχε δοθεί η ευκαιρία να συμμετάσχω ως διδάσκων στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τομέα Ιστορίας και Θεωρίας του Δικαίου της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθη-

νών (το οποίο, κατά το θερινό εξάμηνο των ακαδημαϊκών ετών 2009 - 2010 και 2010 - 2011, είχε ως αντικείμενο, στη γνωστική κατεύθυνση της Φιλοσοφίας του Δικαίου, τη φιλοσοφία της ιδιοκτησίας), καθώς και να παρουσιάσω μιá πρώτη εκδοχή των §§ 5.2, 9.1 επ. και 10.1 της μονογραφίας πρώτα (συνοπτικά) στην 6^η Ετήσια Επιστημονική Συνάντηση του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κρήτης «Βιοηθική» (24 - 26.9.2010) και, εν συνεχεία (εκτενέστερα), την 26.10.2010, στο Σεμινάριο Βιοηθικής της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής (η σχετική εισήγηση είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο στη διεύθυνση <http://www.bioethics.gr/media/pdf/Seminars/2010-10-26.pdf>). Επίσης, η § 2.6 βασίζεται σε ένα σχόλιό μου στην εισήγηση του Γιώργου Λέκκα, «Περιουσιακά δικαιώματα στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα», στο ίδιο Σεμινάριο την 31.3.2011 (το σχετικό σχόλιο είναι και αυτό διαθέσιμο στο διαδίκτυο στη διεύθυνση http://www.bioethics.gr/media/pdf/Seminars/2011-03-31_scholia.pdf). Η συμμετοχή στις εν λόγω ερευνητικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις μου παρέσχε την ευκαιρία να επωφεληθώ από τις κριτικές επισημάνσεις των φίλων και συναδέλφων Κωνσταντίνου Παπαγεωργίου, Βασίλη Βουτσάκη, Γιώργου Λέκκα, Δημήτρη Κυρίτση και Δημήτρη Τσαραπατσάνη, καθώς και του εκάστοτε ακροατηρίου.

Αφιερώνω το βιβλίο στην Ειρήνη, όπως προ πολλού όφειλα, στο όνομα όμως της οικογενείας μας: χωρίς τη συμπαράστασή της (της Σοφίας, του Κωνσταντίνου και της Ειρήνης) ούτε το βιβλίο αυτό θα είχε δει το φως της δημοσιότητας.

Απρίλιος 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	19
---------------	----

ΜΕΡΟΣ I

Μη διανεμητική δικαιοσύνη

§1 Διορθωτική δικαιοσύνη	41
1.1 Αριστοτέλης	41
1.2 Ενοχή	53
1.3 <i>Jus in rem</i> και <i>jus in personam</i>	61
§2 Η ιδέα του εμπραγμάτου δικαίου	69
2.1 Νομή	69
2.2 <i>Occupatio</i>	77
2.3 <i>Traditio</i>	87
2.4 <i>Actio</i>	89
2.5 Άλλοι κλάδοι	91
2.6 Άϋλα αγαθά	93
§3 Τίτλοι και φόροι	97
3.1 Nozick (ή μιά θεωρία μη διανεμητικής δικαιοσύνης).....	97
3.2 Διανεμητικές απορίες	108
3.3 Δικαιοσύνη της διανομής, διανεμητική δικαιοσύνη και καταμερισμός της ευθύνης.....	112
3.4 Το επόμενο βήμα.....	116

ΜΕΡΟΣ II

Μιά εννοιολογική διαδοχή

§4 Το πρωτείο της μη διανεμητικής δικαιοσύνης	119
4.1 Η κοινότοπη ιεράρχηση	119
4.2 <i>Μάννα εξ ουρανού</i>	123
4.3 Διπολικότητα και προσωπικότητα.....	128

§5 Η αρχή της αμεσότητας	135
5.1 Πρακτικός ιδεαλισμός	135
5.2 Το ανθρώπινο σώμα	139
5.3 Ο επιτρεπτικός νόμος	143
§6 Η σωκρατική ανάγνωση	148
6.1 Η λεπίδα του Σωκράτους	148
6.2 Αναστοχαστική ισορροπία	157
6.3 Λόγοι	161
6.4 Αναστοχαστική γνώση	164
6.5 Αρχές	169
6.6 Ελευθερία της βουλήσεως και ευθύνη	172
§7 Kant	180
7.1 Έμφυτα δίκαια	180
7.2 Επικτήτα δίκαια	184
7.3 Πρωτότυπη και παράγωγη κτήση	188
7.4 Και πάλι, έμφυτα δίκαια	193
§8 Εγγενή όρια της μη διανεμητικής δικαιοσύνης	196
8.1 Όρια του ιδιωτικού δικαίου	196
8.2 Το προσωρινόν της μη διανεμητικής δικαιοσύνης και η ιδέα της μεταβάσεως	203

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

Διανεμητική δικαιοσύνη

§9 Η ιδέα της επικράτειας	209
9.1 <i>Res extra commercium</i>	209
9.2 <i>Demoktesis</i>	211
9.3 Έδαφος και λαός	216
9.4 Το επιχείρημα που ακολουθεί	223
§10 Η ιδέα της ακεραιότητας της αγοράς	226
10.1 Κοινωνικός πλούτος	226
10.2 Εργασία	229
10.3 Εκμετάλλευση	234
10.4 Λοκιανές ρήτρες	240
10.5 Η ιδέα των πρωταρχικών αγαθών	243
10.6 Η ιδέα της φορολογίας	249

10.7 Ακριβοδικία και ισότητα πόρων	252
§11 Η οικονομία ως σύστημα συνεργασίας	258
11.1 Δημοκρατία ιδιοκτητών	258
11.2 Μιά εννοιολογική δυνατότητα	261
§12 Κοσμοπολιτισμός	264
12.1 Επικράτεια.....	264
12.2 Λαοί	266
Σύνοψη.....	269
Ευρετήριο	271

Σύνοψη

Ξεκινήσαμε από τον θεσμικό κίνδυνο μιάς αντινομίας: εκείνον μεταξύ της κυριότητας, ως δικαιώματος, και της επιφύλαξεως νόμου, ως περιορισμού της (§ 0.7). Η αντινομία αυτή εκδηλώνεται ιδίως μέσω δύο κατ' αρχάς ανταγωνιστικών αντιλήψεων της δικαιοσύνης ως μη διανεμητικής και ως διανεμητικής (§ 1.1). Η κατάληξή μας ήταν ότι, εφ' όσον δικαιολογείται η προσωρινότητα των μη διανεμητικών περιουσιακών τίτλων, η οριστικότητά τους προϋποθέτει την εφαρμογή αρχών διανεμητικής δικαιοσύνης (§§ 8.2, 9.3, 10.1, 10.5 επ.). Τί κερδίσαμε; Διασώζεται άραγε η προτεραιότητα της μη διανεμητικής δικαιοσύνης (§§ 4.1 επ.) σε ένα σχήμα οικονομίας ως συστήματος συνεργασίας (§ 11.1 επ.), όπως οι υφιστάμενες εθνικές οικονομίες; Αν δούμε τα πράγματα από το τέλος προς την αρχή των αναπτύξεών μας, γιατί να μη υποστηρίξουμε ότι η ιδιοκτησία δεν αποτελεί παρά ζήτημα δημοσίου δικαίου (§ 3.3);

Η αντίρρηση αυτή θα ήταν, ωστόσο, βεβιασμένη και θα αγνοούσε τις εννοιολογικές και κανονιστικές κατακτήσεις μας: Πρώτον, οι προσωρινοί ιδιοκτησιακοί τίτλοι δεν αποτελούν παρά τη μόνη νομιμοποιημένη αφετηρία του σχετικού προβληματισμού. Η νομιμοποιημένη ιδιοκτησιακή κατάσταση δεν αποτελεί μάννα εξ ουρανού (§ 4.2) Δεύτερον, οι προσωρινώς μη διανεμητικοί τίτλοι είναι πραγματικοί τίτλοι δεν είναι χωρίς αντίκρυσμα· το δικαιούχο πρόσωπο τους δικαιούται ανεξαρτήτως του δίκαιου χαρακτήρα της κοινωνίας στην οποία έτυχε να ζει. Τρίτον, ναι μεν η ιδιοκτησία δεν νομιμοποιείται πλήρως προ της δημιουργίας της εννόμου τάξεως, ως συνυπάρξεως των ελεύθερων και ίσων προσώπων ως πολιτών (ενεργητικών και παθητικών), ωστόσο, εφ' όσον αυτή εδραιωθεί οι ίδιοι οι προσωρινοί μη διανεμητικοί τίτλοι καθίστανται οριστικοί ανεξαρτήτως των τυχόν ανισοτήτων στην ευημερία. Οι τίτλοι του προσώπου δεν αποτελούν τίτλους ευημερίας, αλλά βασικών αγαθών (§ 10.4).

Η προκείμενη μετάβαση από τις αρχές της μη διανεμητικής δικαιοσύνης στις αρχές της διανεμητικής είναι δυνατή, διότι αμφότερες δεν αποτελούν παρά τις δύο όψεις ενός κοινού νομίσματος: του απαραβιάστου του *status* του προσώπου ως ελεύθερου και ίσου· σεβασμός προς το *status* του προσώπου σημαίνει αφ' ενός

ότι αυτό έχει *μη* διανεμητικές αξιώσεις και αποκτά *τίτλους* σε ένα *ανταγωνιστικό* πεδίο συνυπάρξεώς του με τους άλλους, αφ' ετέρου δε ότι η κανονιστική δυνατότητα της εν λόγω συνυπάρξεώς του, υπό συνθήκες *ελευθερίας και ισότητας*, δεν συνυφαίνεται παρά με αρχές *διανεμητικής δικαιοσύνης*. Οι τελευταίες, ωστόσο, πράγματι δεν αφορούν πρωτίστως στις διανομές ούτε στη λεγόμενη *ουσιαστική ισότητα* ως *ισότητα στην ευημερία*. Αν και δεν έχουμε έναντι όλων διακριτώσ αξιώσεις *διορθωτικής* (§§ 1.1 επ.) δικαιοσύνης, έχουμε, ωστόσο, αξιώσεις *διανεμητικής*, συνυφασμένες με την αναπόφευκτη συνύπαρξή μας ως *ελεύθερων και ισότιμων προσώπων*.—

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ*

- Αγγελόπουλος, Άγγελος, 254 (108)
 αγορά, 103, 142 επ. (35)· ακεραιότητα, 226-257· ανεπάρκειες, 250 επ.· πλούτος κοινωνικός, 226-229, 236 επ., 238 επ., 240, 247 (βλ. και *Marx: πλουτολογική αντινομία*)· τυχαία, 250 επ.· βλ. και *εργασία*
 αγωγή, 57 (63), 60, 62, 89-91, 123, 173· αδικαιολογήτου πλουτισμού, 60, 90, 173, 198 επ.· αρχή της διαθέσεως, 90 (64 επ.)· εμπράγματη, 33, 90 επ. (64), 174 επ.
 Ackerman, Bruce A., 39 (67), 254 (107)
 Alexander, Gregory S., 39 (67)
 Alexander, Larry A., 121 (9)
 Alexy, Robert, 24 (22), 257 (119, 121)
 Althusser, Louis, 138 (16), 236 (44)
 Ameriks, Karl, 151 (14)
 Αναπολιτάνος, Διονύσιος, 99 (9)
 αναστοχαστική ισορροπία, 24, 129 (39), 144, 157-161, 164, 170, 172, 178 επ.· βλ. και *μεθοδολογία: μέθοδος, σωματική, ομοίως: σωματική ανάγνωση*
 Anderson, Elizabeth, 102 (15), 142 (35), 261 (15)
 Ανδρουλάκης, Νικόλαος Κ., 172 (118), 176 (34), 181 (7), 199 (7), 200 (9, 11, 13)
 Ανδρουλιδάκης, Κώστας, 156 (40)
 Annas, Julia, 187 (42)
 Apel, Karl-Otto, 154 (27), 156 (41)
 Άρειος Πάγος, 28 (34), 173 (120)
 Arendt, Hanna, 148 (1), 151 (15)
 Αριστοτέλης, 21, 32, 41 επ. (3-8, 10 επ.), 43 επ. (12 επ., 16, 18 επ.), 45 επ. (22, 25), 47 επ. (26 επ., 30), 49 επ. (31, 33 επ., 38), 51 (44), 53, 89, 96, 97 (2), 113 (58), 130 (44), 145, 168, 186 (38), 201, 212 επ. (15)· ανάγκες, 49· δικαιοσύνη, 41 επ.: και αδικία, 41 επ., και αναλογία (γεωμετρική και αριθμητική), 43 επ., 45, ανταλλαγές, διαφορές και διανομές, 46 επ., 48 επ., 51 επ., *αντίδοσις*, 47, *αντιπεπονθός*, 46 επ., και αξία, 46 επ., 48 επ., αρετή τής, 41, εν ευρεία και εν στενή εννοία, 41 επ., διορθωτική και διανεμητική, 42 επ., και ισότητα, 41 επ., και συναλλάγματα (εκούσια ή ακούσια), 42, 50 (38), 53· δικαστής, 44 (19)· νόμισμα, 49 επ.· χρήμα, 49 επ.
 Arnold, N. Scott, 250 (97)
 Αστικός Κώδικας, 25 επ., 27, 29, 32, 50, 51, 54 (53), 59, 67 (102), 69 επ., 73 (14), 74 (17), 77 (32), 78 (33), 79, 81 (44), 82 (45), 94, 103, 126, 127, 129, 230, 140, 141 (30), 173, 184 (23), 196, 197, 198, 207 (38), 222, 223 επ.· γαλλικός, 185· γερμανικός, 54 (53), 70 (3), 72 (6), 198 (4)· Συντακτική Επιτροπή, 198 (4)
 Austin, John, 64 (95)
 Avilla, Charles, 39 (67), 131 (47)
 Banner, Stuart, 39 (67)

* Οι εκτός παρενθέσεως αριθμοί παραπέμπουν στις σελίδες και οι εντός παρενθέσεως στις υποσημειώσεις της σελίδας. (Πρβλ. τις αντίστοιχες παραπομπές στις σχετικές §§ του κυρίως κειμένου.)

- Barry, Norman, 26 (30)
- Bartolus (de Sassoferato), 25 επ. (27), 103 (20)
- Batscha, Zwi, 149 (2)
- Becchi, Paolo, 72 (6)
- Becker, Lawrence C., 39 (67), 231 (21)
- Βελισσαροπούλου-Καράκωστα I., 26 (27), 87 (58)
- Benson, Peter, 36 (63), 59 (68), 62 (89), 66 (101), 77 (32), 78 (33), 80 (40), 84 επ. (50 επ., 53), 86 (54), 88 (59), 89 (61, 63), 92 (72), 95 (83), 103 (21), 111 (49), 117 (70), 136 (8), 146 (46), 149 επ. (2, 5), 196 επ. (1 επ.)
- Bentham, Jeremy, 32 (53)
- Benveniste, Emile, 97 (1)
- Berry, Christopher J., 142 (34)
- Βιρβιδάκης, Στέλιος, 161 (69)
- Blackstone, William, 9
- Blake, Michael, 267 (17)
- Blanc, Louis, 105 (30)
- Βλαστός [-Vlastos], Γρηγόρης, 47 (26), 151 (12), 153 (20), 157, 158 (51, 53), 159 (59), 160 (64)
- Blaug, Marc, 237 (46), 239 (55)
- Blumenfeld, Samuel L., 39 (67)
- Βουτσάκης, Βασίλης, 13, 66 (99)
- Brand-Ballard, Jeffrey, 80 (38)
- Brandom, Robert, 156 (39), 168 (98)
- Brandt, Reinhard, 39 (67), 44 (17), 145 (43), 232 επ. (16)
- Brecht, Bertolt, 217 (26)
- Brettschneider, Corey, 243 (74)
- Brewer, John, 39 (67)
- Brocke, Manfred, 148 (2)
- Brooks, Thom, 150 (5)
- Brudner, Alan, 123 (16), 150 (5), 202 (22)
- Buchanan, Allen, 264 (1)
- Buck, Wayne F., 194 (72)
- Buckle, Steven, 39 (67), 202 (18), 231 (17)
- Bydlinski, Franz, 26 (29)
- Byrd, B. Sharon, 145 (43), 148 (2), 149 (2), 177 (137), 181 (8, 10, 12), 187 (41), 207 (36), 221 (42), 225 (58)
- Γέμτος, Πέτρος Α., 54 (56)
- Γεωργιάδης, Απόστολος Σ., 26 (30), 28 (34, 38), 29 (40), 50 (41), 51 (42), 59 (70, 72), 60 (76), 61 (81, 83), 62 (87 επ.), 67 (103), 68 (108), 69 (1 επ.), 71 (4), 73 (12-14), 74 (21, 25), 76 (26), 81 (43), 86 (55), 90 (66), 91 (67, 69), 93 (80), 98 (4), 107 (35), 122 (11), 126 (25), 130 (42), 131 (51), 140 (25), 209 (3 επ.), 210 (9), 211 (13), 223 (50)
- Γκότσης, Γεώργιος Ν., 126 (24)
- Γουλιέλμος ο Κατακτητής, 71 (5)
- Γουλιέλμος του Ockham, 131 (51), 156 (42)
- Calabresi, Guido, 101 (12), 142
- Campbell, Kenneth, 68 (106)
- Cane, Peter, 36 (63)
- Cassirer, Ernst, 180 (6)
- Chapman, John W., 40 (67), 250 (97)
- Christman, John, 39 (67), 249 (96)
- Chused, Richard H., 39 (67)
- Coase, Ronald H., 102 (19)· *Θεώρημα του*, 102 επ.
- Cohen, Felix S., 30 (44), 65 (96)
- Cohen, G. A., 106 (32), 227 (7), 239 (56 επ.)
- Cohen, Morris, 71 (5)
- Coing, Helmut, 25 (27), 48 (29), 131 (51)
- Coleman, Jules, 36 (63), 56 (60), 120 (6), 123 (14), 129 (37), 207 (40)
- Δαγτόγλου, Π. Δ., 28 (36), 29 (39), 53 (49), 60 (78), 67 (102)
- Dagger, Richard, 131 (51)
- Darwall, Stephen, 159 (58), 219 (37)
- Daübler, Wolfgang, 39 (67)
- Davidson, Donald, 153 (20), 154 (29), 159 (55)

Davies, Margaret, 39 (67)
 Deggau, Hans-Georg, 138 (18), 148 (2)
 Δεληγιάννη-Δημητράκου, Χριστίνα, 26 (30)
 Demsetz, Harold, 125 (18)
 Denis, Lara, 149 (2)
 Descartes, René, 168 (98)
 Dietze, Gottfried, 39 (67)
 δίκαιο, 128, 130, 132, 134 (61), 147, 152, 158, 162, 170, 171, 172 επ., 176 επ., 180 επ., 202, 203, 206· της ανάγκης, 206 επ., 253 (105)· βεβαιότητα και ασφάλεια, 50, 182· δημόσιο, 20, 34· εμπράγματο, 25 επ., 30, 31, 59 επ., 61 επ., 63, 69-96, 141 επ., 144 επ., 173, 186, 193· γενικό μέρος, 87 (57), γειτονικό, 91, 103, 212 (βλ. και *δικαίωμα: εμπράγματο, jus in rem, ιδιοκτησία, κυριότητα, νομή, πράγμα*)· εξωτερικότητα, 83, 92, 95, 177, 185· ιδιωτικό, 12, 20, 33 επ., 53 επ., 55, 60, 63 (90), 67 (102), 94, 97 επ. (5), 127, 128 επ., 130, 146 (46), 184, 195, 196 επ., 198 επ., 202, 204 επ., 219· αρχές δικαιοσύνης, 12, 20, 34 επ., 77 (32), 116, 128 επ., 146 (46), βεβαιότητα, 79, γενικές αρχές, 69, 77, 78, 85, 107, 140, και δημόσιο, 33 επ., 35, 56, 195, 196, 204 επ., 208, 224, δικονομικό, 173 επ., δογματική του, 12, 20, 60, 63, 71 επ., 94, 98 (5), 132 (52), 139 επ., 144, 146 (46), 173, 183, 184 (23), 196, 209, κατάσταση ανάγκης, 51, 197 επ. (4), και ολοκληρωτισμός, 54 (55), όρια εγγενή, 196-202, και ποινικό, 199 επ., υπεροχή του, 215, *χρηστά ήθη*, 211, 212 (βλ. και *δικαίωμα, ενοχή*)· κληρονομικό, 93 (80), 193· κοινοδίκαιο (*common law*), 24 (19), 26 (30), 32, 72 (6), 89 (63), 127 (28), 146 (46), 173 (125)· οικογενειακό, 93 (80), 128 (βλ. και *δικαίωμα: οικογενειακό*)· περιβάλλοντος, 102· ποινικό, 47, 57 (62), 101, 172, 176, 179 (141), 199

επ., 201· γενικό μέρος, 179 (141), κατάσταση ανάγκης, 206 (36)· πρακτική νομική, 176 επ.· πτωχευτικό, 102, 196, 205· ρωμαϊκό, 31, 53, 66 (100), 67 (102), 69 (3), 70 (3), 71 (6), 73, 76, 89 (63), 131 (51), 183, 210· των συμβάσεων, 51 επ.: ακυρότητα, 51, 130, 196 επ. (βλ. και *ενοχή: σύμβαση*, ομοίως: *traditio*)· υποχρεωτικότητα και εξαναγκαστόν, 30 (44)· φαινόμενο, 207· φυσικό, κλασσικό, 130, 145· και νεώτερο, 146, 168 επ., 204, 218
 δικαιοσύνη, 113, 115, 127, 128, 153, 212· αντιλήψεις (*conceptions*) της, 19, 22 (11)· αρχές, 12, 19 επ., 34 επ., 115 επ., 119 επ., 121 επ., 123 επ., 143 επ., 174 επ., 207, 210 επ., 227, 264, 269 επ.: διορθωτικής (μη διανεμητικής), 12, 19 επ., 33, 35, 36, 56 επ., 67 (102), 77 (32), 97 επ. (5), 102, 106, 115 επ., 119 επ., 121 επ., 123 επ., 128 επ., 132 επ., 133, 136 επ., 149, 170 επ., 180 επ., 196 επ., 201, 207, 227, 269 επ., διανεμητικής, 12, 19 επ., 33, 35 επ., 56, 67 (102), 77 (32), 87 (57), 98, 106, 115 επ., 119 επ., 121 επ., 123 επ., 149, 204, 207, 208, 269 επ., εναρμόνιση, 20 (3), 35, 37, 116 επ., 119 επ., 121 επ., 147, 172 (116), 208, 221, 224, 227, εννοιολογική διαδοχή, 194 επ., 196-208, 266, 269 επ., ρωλσιανές, 254 επ., 256, τυπικότητα, 99, 129 επ., 132 επ.· αφθονίας κοινωνία, 128, 240· της διανομής, 114, 115· ερμηνεία, 21· ευθύνης καταμερισμός, 115 επ.· θεωρίες (διανεμητικής), 35 επ.: καθήκοντα, 57 επ. (64), 129 επ., 190 (55), 202, 266, 267· λόγοι, 35, 53, 56 επ., 119 επ., 121 επ., 123 (13), 131, 132, 169, 201, 210 επ.· το πρωτείο της μη διανεμητικής, 119-123, 143 επ., 148· βλ. και *Αριστοτέλης: δικαιοσύνη, Kant: δικαιοσύνη διανεμητική*, ομοίως: *Ουλπιανού προστάγματα, Nozick: αρχές δικαιοσύνης*

- δικαίωμα, 30, 64 (93), 104, 112, 132, 133 επ. (60), 136 επ., 181 επ., 226, 238· ανθρωπινό, 266· και αξίωση, 59 επ., 62 επ., 90· απόλυτο, 59 επ., 65· διανοητικής ιδιοκτησίας, 65, 93· εμπράγματο, 25 επ., 30, 59 επ., 61 επ., 64 επ., 66 επ., 68, 73 (14), 77, 84, 90, 141 επ., 169, 186, 190: απολυτότητα, 59 επ., αρχή της αμεσότητας, 26, 61 επ., 62 (84, 85), 135-147, 170 επ., αρχή της αποκλειστικότητας, 26, 30 (44), 61 επ., 84 (49), 123 επ., 137, ειδοποιία, 61, και ενοχικό, 26, 30 (44), 64 επ., 90, 186, 191, εξουσία διώξεως, 66 (100), κτήση πρωτότυπη και παράγωγη, 61, 69, 86, 87 επ. (58), 137, 142, 183, 198, *numerus clausus*, 26 (30), παραγραφή, 73 (14), *trust*, 26 (30) (βλ. και *δίκαιο: εμπράγματο, jus in rem, κυριότητα, ιδιοκτησία, νομή, πράγμα*)· έμφυτο και επίκτητο, 169 (βλ. και *Kant: δίκαια έμφυτα*, ομοίως: *δίκαια επίκτητα*)· ενοχικό, 26, 27, 30, 53 επ., 59 επ., 61 επ., 66 επ., 68 (βλ. και *ενοχή, jus in rem: jus in personam*)· εξουσία διαθέσεως, 29 επ.· εργασία, 61 (82)· θεωρίες του συμφέροντος και της βουλήσεως, 131 επ., 187 (43)· ιδιοκτησίας: όλα συσπιδώς *ιδιοκτησιακά*, 30 (βλ. και *ιδιοκτησία, Kant: ό. π., κυριότητα, νομή, Nozick: δικαιώματα*)· κατά την καντιανή σύλληψή τους, 66 (101), 81 (βλ. και *Kant: ό. π.*)· κατάχρηση, 67 (102), 79, 126 επ., 127 (28)· κοινωνικό, 253 (105), 257· οικογενειακό, 31 επ. (47), 65, 71 (5), 186, 191 επ., 222· περιουσιακό, 28, 122 επ.· ρωμαϊκό δίκαιο, 131 (51)· συνταγματικό, τριτενέργεια τού, 116 επ. (βλ. και *Σύνταγμα*)· τυπικότητα, 81, 82, 83, 84 (βλ. και *δίκαιο: εξωτερικότητα*)· η τυπολογία του Hohfeld, 63 επ., 66· χρέμα, 228
- Donselaar, Gijs van, 127 (27, 28), 242 (72)
- Drachos, Peter, 39 (67)
- Dreier, Ralf, 149 (3)
- Duff, David G., 251 (99)
- Duff, R. A., 159 (58)
- Dworkin, Ronald, 22 (12), 24 (19), 103 (22), 111 (48), 112 (55), 115 (69), 120 (5), 128 (33), 130 (43), 132 (55), 151 (12), 157 (44), 159 (56), 161 (67 επ.), 170 (108), 175 (129 επ.), 178 (139), 179 (141), 182 (16), 245 (82), 246 (86), 247 (89), 248 (90), 249 (92 επ.), 251 (100), 253 επ. (106, 109), 256 επ. (116 επ.), 259 (6), 266 (7)· *fit* και *justification*, 24 (20), 34 (57)· ηθικός ατομισμός, 115 επ.· *Life's Dominion*, 37 επ. (66)
- Δωρής, Φίλιππος, 173 (125)
- Eckl, Andreas, 39 (67)
- Edmundson, William. A., 131 (51)
- Einstein, Albert, 249 (95)
- Eleftheriadis, Pavlos, 66 (98), 101 (12)
- ελευθερία (προς το πράττειν [*facultas agentii*]), 30, 135 επ., 137, 142 επ., 144 επ., 170 επ., 182 επ.· αιτιοκρατία 179 (141)· της βουλήσεως και ευθύνη, 172-179· γενετήσια, 192· επιτρεπτικός νόμος, 143-147, 184, 186, 194 (70), 221· βλ. και *πρόσωπο: ευθύνη, ποινική, και υπαιτιότητα*
- ελευθεροκρατία (*libertarianism*), 139 επ. (24)· βλ. και *Nozick*
- Engels, Friedrich, 230 (11)
- England, Izhak, 19 (3)
- εννοιοκρατία, νομική (*Begriffsjurisprudenz*), 11 επ., 29 (41), 69 (3), 70 (3), 132 (52)
- ενορασιοκρατία (*intuitionism*) ηθική, 11, 166, 167, 168· βλ. και *κατασκευοκρατία*
- ενοχή, 53-61· αδικοπραξία, 53 επ., 57 επ. (64), 77, 97, 115, 121 επ., 177 επ.: αποζημίωση, 21, 27, 58, 59, 101, 127, 198

- (4), 200, 235 επ., και διανομή, 21, 54, χρηματική ικανοποίηση, 24 (19)· αρχές διορθωτικής δικαιοσύνης, 56 (βλ. και δικαιοσύνη: αρχές, διορθωτικής [μη διανεμητικής])· βλάβη, 53 επ., 58, 127 επ., 198, 199 επ., 204 επ.: και ζημία, 160, *neminem laedit qui suo jure utitur*, 198· διανεμητικές συνέπειες, 54· ζημία, 58· και εμπράγματο δίκαιο, 59 επ.· λόγοι, 54· σύμβαση, 52, 53, 58 επ., 77, 88, 89 (61), 95, 210 επ.· *traditio*, 87-89· βλ. και δικαίωμα εμπράγματο: και ενοχικό, *jus in rem: jus in personam*
- επικράτεια, 68· έδαφος και λαός, 216-223, 228, 264· επικράτειες, 264-266: αρχές δικαιοσύνης, 265 επ., 267 επ., και λαοί, 266-268· ιδέα της, 209-225, 226, 228, 243, 247
- επιστήμες, 22, 150 επ., 152 επ.
- επιστήμη του δικαίου, 25, 29, 146 (46), 172 επ.· αγγλοσαξωνική, 36 επ., 146 (46)· γερμανική, 11, 37, 69 επ. (3), 73 (16), 146 (46)· νομική δογματική, 29· υπεροχή της έναντι του νομοθέτη, 29 (41)· βλ. και δίκαιο: ιδιωτικό, δογματική του
- Erstein, Richard A., 39 (67), 123 (16)
- εργασία, 229-234· και εκμετάλλευση, 230, 234-240: *εργασιακή δύναμη*, 236 επ., 238 επ.· βλ. και *Locke: εργασιακή θεωρία της ιδιοκτησίας, Marx*
- Erp, Sjef van, 26 (30)
- Esser, Joseph, 60 (74)
- Ευρωπαϊκή Ένωση, 268
- Feinberg, Joel, 115 (68),
- Feser, Edward, 125 (21)
- Fichte, Johann Gottlieb, 135 (3), 138 (16), 151, 246 επ. (87)
- Filmer, Sir Robert, 231 (19)
- Fink, Hans, 71 (4)
- Finnis, John, 68 (107), 102 (15), 130 (44), 171 (114 επ.)
- Flanagan, Thomas, 39 (67)
- Fleischaker, Samuel, 20 (3)
- Flikschuh, Katrin, 194 (70), 225 (59)
- Freeman, Samuel, 237 (48)
- Fried, Barbara H., 108 (38), 140 (24)
- Friedrich, Rainer, 148 (2)
- Ζέπος, Δημήτριος Ι., 82 (44)
- θετικισμός, νομικός, 21, 29 (41), 150 (8), 163, 209 επ.· βλ. και *επιστήμη του δικαίου*
- Θηβαίος, Χρήστος 70 επ. (3), 78 (33)
- Θωμάς Ακρινάτης, 113 (58), 122 (10), 130 (44), 145, 202 (19)
- Gallie, W. B., 21 (9)
- Garnsey, Peter, 39 (67), 126 (24), 131 (51)
- Gauthier, David, 126 (27), 250 (97)
- George, Henry, 109 (40)
- Gewirth, Alan, 170 (107)
- Gombrich, E. H., 107 (34)
- Gordley, James, 70 (3), 73 (16), 74 (22), 103 (20), 120 (7), 149 (4), 198 (4)
- Gosseries, Axel, 39 (67)
- Green, Leon, 54 (55)
- Grotius, Hugo, 44 (17), 199 (6), 202 (18), 230, 231 (17)
- Grunebaum, James O., 39 (67), 95 (85), 113 (56, 58), 202 (20)
- Habermas, Jürgen, 154 (27), 167 (106), 247 (88)
- Hardin, Garret, 125 (18)
- Harris, J. W., 36 (62), 39 (67), 100 (10), 239 (58)
- Hart, H. L. A., 21 (11), 22 (11), 30 (44), 112 (52), 173 (124), 182 (17)
- Hayek, Friedrich A., 226 (1)
- Heck, Philipp, 207 (39)

- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich [Έγελος], 40, 48 (28), 82, 86, 95, 114 (62), 133, 135 επ. (9 επ.), 138 (16 επ., 20), 141 (27 επ., 33), 142, 144, 146 (46), 149 (3), 150 (5, 7), 170 επ. (109-113), 172, 176 (133), 177, 183 (22), 184, 185, 187 (39), 189, 191 (58, 61), 197, 200 (12), 201 (16), 202, 203 επ. (25), 214 (19), 215, 216, 230, 246 (85), 251 (101), 261 (13), 266 (9), 267 (12)· βλ. και *φιλοσοφία του δικαίου: εγγελιανή*
- Henrich, Dieter, 152 (17), 155 (37 επ.), 168 επ. (102 επ.)
- Herb, Karlfriedrich, 194 (74)
- Herbert, Gary B., 131 (51)
- Hermann, Barbara, 95 (84), 148 (1), 168 (99), 176 (132)
- Hettinger, Edwin C., 93 (78)
- Hobbes, Thomas, 95 (85), 113 επ. (58, 61), 144 (38), 193 (69), 204, 221 (42), 263 (19)
- Hodgson, Louis-Philippe, 187 (41)
- Höffe, Otfried, 149 (2), 181 (7)
- Hohfeld, Wesley Newcomb, 57 (63), 63 επ. (91, 95), 65 (97), 66, 67, 84 (51), 143, 190 (55), 191
- Holmes, Oliver Wendell, 70 (3), 73 (16), 74 επ. (21), 75 (23)
- Holmes, Stephen, 246 (84)
- Honoré, A. M., 19 (2), 33 (54), 66 (100)
- Horne, Thomas, 39 (67), 231 (17)
- Hruschka, Joachim, 145 (43), 148 (2), 149 (2), 177 (137), 181 (8, 10, 12), 187 (41), 206 επ. (36), 221 (42), 225 (58)
- Hughes, Justin, 92 (74)
- Hume, David, 20, 44 (17), 112 επ. (56, 58), 114, 128, 193, 231 (20)
- Hüning, Dieter, 149 (2)
- Ιδεαλισμός, Γερμανικός, 11, 36, 69 επ. (3), 95· πρακτικός, 135-139
- ιδεολογία, 21, 25 (25), 230
- ιδιοκρατία (*particularism*), 167
- ιδιοκτησία, 27 επ., 30, 33 επ., 97 επ., 111, 130 επ., 145, 212 επ. (15), 226· Αγγλία, 71 (5)· Αμερικανική Επανάσταση, 71 (5)· αναγκαστική απαλλοτρίωση, 28 (36), 53 (50), 110: ως αναγκαστική πώληση, 53, 110, 210 επ.· αξία ανταλλακτική, 95 επ., 224, 227, 228, 236 επ., 249, 251: και μεσαιωνικός κόσμος, 240 (βλ. και *Marx: ο Αριστοτέλης για την αξία*)· αρχές δικαιοσύνης, 34 επ., 114 (βλ. και *δικαιοσύνη: αρχές, δίκαιο: ιδιωτικό, αρχές δικαιοσύνης*)· ατομική, 19, 230 (βλ. και *ιδιοκτησία: δικαίωμα ατομικό προς*)· άυλα αγαθά, 93-96· βάρη, 33, 34, 218, 229· βιβλιογραφία, 38 επ. (67)· γη, Γη, 71 (4), 124 επ. (19), 128, 138, 171, 190, 193 επ., 214 (19), 221 (42, 44), 222, 223, 224, 231 επ., 233, 234, 251, 252, 266 επ.: γαίες εθνικές, 217 (25), γαίες κοινές, 125 (18), 234 επ. (40), και θάλασσα, 217 (26), κοινοκτημοσύνη, πρωταρχική, 231 (17) (βλ. και *Kant: communitio fundi originaria*, ομοίως: *Γης σφαιρικότητα*)· δέσμευση, 67 (102)· διανοητική, 91-93, 183· δικαιοκτησία, 30 (45), 54, 76, 88, 170, 174, 186, 196, 205· δικαίωμα ατομικό προς, 30, 59, 118 επ., 137, 138 (16), 182 (17), 216 (24)· δικαιωματοκράτες, 113 (58)· *επί του εαυτού*, 106 (32), 134, 138, 140 (28), 142 (34), 143, 213 επ.· εκκλησιαστική, 71 (4)· (το) *εμόν* και (το) *σον*, 30 επ.· εργαλειακότητα, 130· και εργασία, 95 επ., 143, 231: εργασιακή θεωρία τής, 230-234 (βλ. και *Locke: εργασιακή θεωρία τής*)· καντιανή σύλληψη της, 12, 152, 155, 168, 182, 204 επ., 215, 218 (βλ. και *Kant*)· κλοπή, 22. (16), 24, 25, 42, 100, 110 (46), 112, 138 (16) (βλ. και *κλοπή*)· κοινωνικές σχέσεις, 30 επ.,

- 71: κεφαλαιοκρατικές, 230, 258, 262· και κράτος, 31, 60, 71 (4), 108 επ., 113 επ., 225 (βλ. και *Kant*: λαός, κράτος, και *Nozick*: κράτος υπερελάχιστο και ελάχιστο)· κοσμοπολιτισμός, 264-268· μαρξική κριτική, 234-240 (βλ. και *εργασία: εκμετάλλευση, Marx*)· μονοπώλιο, 125 (19), 126 επ.· νομολογία, 28 επ.: Αρείου Πάγου, 28 (34)· ορισμός, 20, 24 επ.· πλούτος κοινωνικός, 224, 236 επ. (βλ. και *αγορά: πλούτος κοινωνικός*)· και πόλη, 71 (4)· σπανιότητα αγαθών, 113, 128, 134, 194 (70), 240· συμβασιοκράτες, 113 (58)· Σύνταγμα, 28 επ.· τελειοκράτες, 113 (58)· τίτλοι, 19, 25, 34, 61 (82), 64, 71 (4), 72 (5), 73 (16), 78, 79 (35), 120, 123, 124, 126, 128, 132, 143, 155, 168, 171, 177, 178, 181, 182, 187, 188, 190, 192, 197, 202, 205, 209, 211, 216, 226, 227 επ., 231, 233 επ., 235 επ., 239, 241, 242, 243, 249, 252· φεουδαρχία, 71 (4 επ.), 72, 73 (16), 235· βλ. και *δίκαιο: εμπράγματο, δικαίωμα: εμπράγματο, jus in rem, Kant, κυριότητα, νομή, Nozick: τίτλοι ιδιοκτησίας και φορολογία, πράγμα*
- Irwin, T. H., 159 (59)
- ισότητα, 128, 130, 132, 133, 137, 270· ακριβοδίκαιοι πόροι, 252-257· αρχή της διαφοράς, 119, 255, 256 (116), 259, 260, 268· ως προς την ευημερία, 128· θεωρίες, 254 επ.: του Dworkin, 256-257, του Rawls, 254-256· ισοκρατία, 139 (24)· ως προς τους πόρους, 128· βλ. και *δικαιοσύνη, δικαίωμα, ελευθερία, πρόσωπο*
- Ιστορική σχολή του δικαίου*, 25, 69 επ. (3): και *Σχολή της σταθμίσεως των συμφερόντων (Interessenjurisprudenz)*, 70 (3), 207
- Ιωάννης XXII, Πάπας, 126 (24)
- Jahrbuch für Recht und Ethik*, 148 (2)
- James, David, 247 (87)
- Jänisch, Volker, 91 επ. (72)
- Jaspers, Karl, 152 (15)
- Jellinek, Georg, 218 (28)
- Jhering, Rudolph von, 70 (3), 74 (18 επ.), 76 (28), 132 (52), 176 (134), 177
- Joerden, Jan C., 148 (1)
- Johns, Adrian, 39 (67)
- Judson, Lindsay, 46 (23)
- Julius, A. J., 268 (18)
- Jus in rem*, 61 επ., 63 επ., 65 επ. (98), 67 επ.: και *jus in personam*, 61 επ., 63 επ., 65 επ., 67 επ., 88, 173· βλ. και *δίκαιο: εμπράγματο, δικαίωμα: εμπράγματο, ιδιοκτησία, κυριότητα, νομή*
- Kafka, Franz, 154
- Kahn, Charles H., 158 (50)
- Kain, Patrick, 166 επ. (92)
- Kaldor, Nicholas, 263 (19)
- Καλλιγιάς, Π., 72 (9 επ.), 77 (32), 81 επ. (44)
- Καλλιμόπουλος, Γ. Δ., 22 (15)
- Καλλινίκου, Διονυσία, 91 (70)
- Kamm, F. M., 73 (15), 129 (38, 39), 132 (53), 133 (60)
- Kant, Immanuel, 12, 20, 25, 31, 40, 69 επ. (3), 71 (4), 72 (5, 7), 85, 94, 95 (84), 126 (24), 127 (31), 128, 130 (41), 132 (56), 133, 135 (1, 6), 136 (7), 139, 140 (26), 142, 143, 144 (37, 39), 145 (42), 146 (46), 148 επ. (1 επ., 3), 150 (8), 151 επ. (10, 14 επ., 18), 153 (21), 154 επ. (30-34, 36), 156 (40), 162 επ. (76), 165 (86), 166 (89, 91), 167 (93 επ., 98, 100), 165 (104), 172, 177 (137 επ.), 178 (140), 180-195, 201 (15), 202 (21), 204 επ. (26, 30 επ., 33), 206 επ. (34 επ.), 215, 216, 217 (25), 218 επ. (30 επ., 34), 220 (39, 41), 221 (44), 222 (46), 223 (53), 224 επ. (55, 58), 228 (9), 229, 232

- επ. (16), 240 (61), 242 (70), 243 επ. (76 επ. 80), 245, 260 (11), 265 (5), 267 (10, 14)· ανισότητες, 260· βλάβη, 181, 185· *communio fundi originaria*, 194· Γης σφαιρικότητα, 194, 222, 226, 242· δίκαια έμφυτα, 180-183 (1, 4 επ., 7, 11, 13, 21), 193-195 (69, 71, 73)· δίκαια επίκτητα, 184-188 (23-37, 40, 43, 45, 46), 221 επ.: εμπράγματο δίκαιο, 184 επ., νομής, 184 επ.: *δίκαιο ενώπιον του δικαστηρίου*, 206, 207· δικαιοσύνη διανεμητική, 204 επ., 207, 224 επ., 247 (88)· δικαιώματα, 181 επ.· ελευθερία, 182 επ., 188· επικράτεια, 216 επ. (25), 218 επ.· ιδιοκτησία, 182 επ., 185 (28) (βλ. και *ιδιοκτησία: καντιανή σύλληψή της*)· καθήκοντα δικαιικά, 180 επ.: *lex justi, juridica* και *justitiae*, 181· και Καρτέσιος, 168 (98)· κτήση πρωτότυπη και παράγωγη, 188-193 (49-54, 57, 60 επ., 63, 65)· λαός, 218 επ., 220, 221, 228, 243 επ., 247· Γαλλική Επανάσταση, 219, 220 (39), δικαίωμα στην επανάσταση, 219 (39), πολίτες και κράτος, 244 επ., 247 επ., 249· πρόσωπο, 180 επ., 182 επ.: Ουλπιανού προστάγματα, 180· συμβολαιοκρατία, 204, 205, 221, 244, 245 επ., 247· μετάβαση στην πολιτική κοινωνία, 204 επ., 243 επ., 245 επ., 247 επ., 249· φιλοσοφία της ιστορίας, 240· χρήμα, 226 (1)· βλ. και *επιστήμες, μεθοδολογία: καντιανή, φιλοσοφία του δικαίου: καντιανή*
- Καράκωστας, Γιάννης Κ., 94 (81)
Καραποστόλης, Βασίλης, 82 (44)
Καρασμάνης, Βασίλης, 43 (14 επ.)
Καργάδος, Παναγιώτης Α., 90 (65)
Καστοριάδης, Κορνήλιος, 50 (36), 157 (47), 239 (54)
κατασκευή, νομική, 11 επ., 86 επ. (56), 153 επ.
κατασκευοκρατία (*constructivism*) ηθική, 11, 153 επ.· αξίες, 164, 167 επ.· αρχές, 169-172· *αυτόματον ηθικό*, 165, 166· *αυτονομοθετείν*, 162 (72), 167 επ.· γνώση, 164 επ., 166· διαδικασία, 153 επ.· *factum του λόγου*, 156, 166· καντιανή, 162 επ., 168 επ.· λόγοι, 161-164, 165 επ., 167 επ., 169 επ.: ψευδολογία, 169 επ.· ορθολογισμός ηθικός, 164 επ., 166 επ., 168 επ.: και αξιοπρέπεια, 165 επ., 167 επ.· ρωσιανή, 11, 163 επ.· βλ. και *ενορασιακρατία, επιστήμες, μεθοδολογία*
- Katz, Larissa, 30 (44), 84 (49)
Katyal, Sonia K., 39 (67)
Kaufman, Alexander, 149 (2), 219 (33)
Kaulbach, Friedrich, 152 (17)
Kelsen, Hans, 62 (85), 128 (35), 150 (6)
Kersting, Wolfgang, 148 (2), 204 (28), 225 (60), 233 (16)
κλοπή, 22· ενέργειας, 22 (16)· η ιδιοκτησία ως, 25 (βλ. και *Proudhon*)· νεκροσυλία, 141 (29)· βλ. και *ιδιοκτησία: κλοπή*
- Knapp, Georg Friedrich, 227 (6 επ.)
Knowels, Dudley, 138 (19), 150 (5)
Kohler, Joseph, 95 (82)
Kojève, Alexandre, 150 (5)
Κονιδάρης, Ι. Μ., 71 (4)
Korsgaard, Christine M., 123 (13), 130 επ. (46), 148 (1), 153 (22), 156 (43), 164 επ. (82 επ.), 166 (90 επ.), 187 (39), 218 (29), 220 (39)
Κουμάντος, Γιώργος, 91 (71), 92 (73, 76), 156 (43)
Κοτσάλης, Λεωνίδας, 57 (62), 206 (35)
Κοτσίρης, Λάμπρος, 92 (74, 75)
Kramer, Matthew H., 64 (94), 230 (15)
κράτος, 128, 147, 205, 211, 219, 221, 225 (58), 261· εγγελιανό, 202 επ., 204· κοινωνικό, 225 (58), 234 (30), 253 (105), 258· κερτημένο, 253 (105) (βλ. και *δικαίωμα: κοινωνικό*)· πολιτική, 252 επ., 262 επ.· βλ. και *ιδιοκτησία: και κράτος, Kant:*

- λαός, πολίτες και κράτος, και Nozick: κράτος υπερελάχιστο και ελάχιστο
- Kraut, Richard, 130 (44), 212 (15)
- Kripke, Saul, 220 (38)
- Kruse, Louis Frederik Vinding, 39 (67)
- Kuehn, Manfred, 148 (1), 220 (39)
- Kühl, Kristian, 148 (2)
- κυριότητα, 25, 27 επ., 29 επ., 30 (44), 32 επ., 64, 67 επ., 71 επ. (6), 73 (14), 91, 110· *bundle*, 32, 102· *dominium* και *imperium*, 71· *dominium directum* και *dominium utile*, 25 (27), 72 (7)· ελαστικότητα, 67, 213 επ.· έννοια, 32 επ.· επιφύλαξη νόμου, 32 επ. (53)· *jus possendi, utendi et abutendi*, 67 (102), 86· λόγοι ισχύος, 33· *probatio diabolica*, 75· προστασία, 90 επ.· ωφελιμισμός με δικαιώματα, 79 επ.· βλ. και δίκαιο: εμπράγματο, δικαίωμα: εμπράγματο, *jus in rem*, ιδιοκτησία, νομή, πράγμα
- Κυρίτσης, Δημήτρης, 13, 248 (91)
- Kymlicka, Will, 112 (54), 125 (18, 22), 139 (24), 241 (68), 254 (107)
- Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, 114 (64), 174, 184 (23)
- Larenz, Karl, 37 (65), 54 (53), 70 (3), 127 (30), 132 (52)
- Larmore, Charles, 153 (22), 156 (43), 161 επ. (70, 73, 77), 166 (91)
- Lefebvre, Henri, 31 (46), 71 (4), 193 (66)
- Le Goff, Jacques, 240 (60)
- Lehning, Percy B., 133 (58)
- Leibniz, Gottfried Wilhelm, 44 (17)
- Λέκκας, Γεώργιος Κων., 13, 62 (84), 87 (56)
- Lent, Friedrich, 90 (65)
- Λιακόπουλος, Θανάσης, 92 (75)
- Λιανός, Θεόδωρος, 51 (45)
- Λιτζερόπουλος, Αλέξανδρος Γ., 53 (51), 54 (53), 198 (3)
- Locke, John, 27 (33), 61 (82), 72 (7), 113 (58), 125 (18), 133, 146 (45), 205, 230 επ. (16), 232 επ. (22-24, 27-29), 234 (30-33), 235, 236, 238, 239· εργασιακή θεωρία της ιδιοκτησίας, 230-234, 235, 236, 238, 239· *ρήτρα του*, 125 (18), 204, 214, 226, 240-243, 245, *χρήμα*, 234
- Lomasky, Loren E., 198 (4)
- Long, A. A., 187 (42)
- Ludwig, Bernd, 39 (67), 148 (2), 184 (24), 194 (74)
- Lyons, David, 80 (37)
- Machlup, Fritz, 93 (78)
- MacIntyre, Alasdair, 172 (116)
- Macpherson, C. B., 39 (67)
- Mandle, Jon, 111 (47)
- Μάνεσης, Αριστόβουλος, 29 (41), 34 (55), 53 (50), 55 (57 επ.), 253 (105), 257 (120)
- Manitakis, A., 139 (21)
- Marciano, Alain, 39 (67)
- Marx, Karl, 22 (22), 33 (53), 39, 96, 106 (33), 125 (18 επ.), 128, 138 (16), 193, 203 επ. (23 επ.), 227 (8), 229 επ. (10 επ.), 234 επ. (35-42), 236 επ. (45), 238 επ. (50-52, 59), 240, 242 (71)· ο Αριστοτέλης για την αξία, 48 (30), 50 (38), 53 (52), 71 (4)· *Das Kapital*, 230· *Κριτική του Προγράμματος της Gotha*, 239 επ. (59)· *πλουτολογική αντινομία*, 236 επ.: *καντιανό ερώτημα*, 236· (η λεγόμενη) πρωταρχική συσσώρευση, 235 επ.· βλ. και *αγορά*: *πλούτος κοινωνικός*, *Locke*: *εργασιακή θεωρία της ιδιοκτησίας*
- Mattei, Ugo, 26 (30), 70 (3), 73 (16), 74 (22)
- Mautner, Thomas, 184 (24)
- McLean, Janet, 39 (67)
- Mead, J. E., 258 (3)

- μεθοδολογία, 23 επ., 37, 55, 70 (3), 144, 160 επ.· αλήθεια, 154, 158· και αμβλώσεις, 161· αρχή της αδράνειας, 24 (22)· ερμηνεία: έννοιες, 22, 153 επ., *fit v. justification*, 24 (20)· ηθική της διαβουλεύσεως, 154 (27)· καντιανή, 152 επ., 154 επ. (31), 156, 157: *Δικαστήριο του Λόγου*, 152 επ., 154 επ. (30), κρίση (*Urteil*), 156· μέθοδος, 37: σωματική, 12, 35, 153 (20), 154 (154 1), 157 επ., 159, 163, 173, 222, 230, 245· μεταηθική, 157, 158 επ.· *more geometrico*, 173 (121)· ορισμού ζητήματα, 20 επ., 23 επ., 29: αξιολογήσεις έγκριτες (*considered judgments*), 24 (23), *concept v. conceptions*, 21, διαφωνία, 21, θεμελίωση, 24, νομοθετικοί, 25 (26), 29· σκεπτικισμός, 154· *σωματική γνώση*, 148-179, 184 (24): *λεπίδα του Σωκράτους*, 156 επ. (42), 172, 202, 221· βλ. και *αναστοχαστική ισορροπία*
- Mehren, Arthur Taylor von, 198 (4)
- Meikle, Scott, 49 (32)
- Melamed, A. Douglas, 101 (12), 142
- Menger, Carl, 226 (3 επ.)
- Mill, John, Stuart, 34 (56), 262 (18)
- Miller, Fred D., Jr., 39 (67)
- Mises, Ludwig von, 226 (5)
- Μολύβας, Γρηγόρης, 97 (3), 118 (3), 254 (109)
- Monateri, Pier Giuseppe, 54 (55)
- Monist, The*, 39 (67)
- Moore, Margaret, 264 (1)
- Moore, Michael, S., 24 (19), 87 (57)
- Μπαλής, Γεώργιος, 73 (14), 212 (14)
- Μπέης, Κώστας, 90 (65), 173 επ. (127 επ.)
- Mulholland, Leslie Arthur, 149 (2), 222 (47)
- Müller, Christian, 148 (2)
- Μυλωνόπουλος, Χρίστος, 22 (13), 91 (68), 141 (29), 176 (136)
- Muñiz-Fraticelli, Víctor M., 265 (6)
- Munzer, S. R., 36 (62), 39 (67), 92 (77), 141 (31), 261 (15)
- Murphy, Liam, 39 (67), 113 (59 επ.), 114 (62), 116, 119, 124, 263 (19)
- Naffine, Ngaire, 39 (67)
- Nagel, Thomas, 39 (67), 113 (59 επ.), 114 (62), 116, 119, 123 (15), 124, 129 (38), 133 (57, 60), 157 (47), 179 (141), 225 (61), 263 (19), 265 (4)
- Naverson, Jan, 126 (23)
- Nedelsky, Jennifer, 34 (57)
- Nehamas, Alexander, 157 (49)
- Nelson, Leonard, 154 (31)
- Νεωτερικότητα, 12, 20· και Αρχαιότητα, 130 επ., 145, 213 (15), 219
- Nipperdey, Hans Karl, 54 (55)
- νομή, 26, 69-77, 126 επ., 177, 184 επ. (23), 202· *animus excludendi*, 83· *animus possendi*, 76· δίκη, 74 (17)· θεωρίες σχετικές και απόλυτες, 74 επ., 77 (31)· και ιστορία της επιστήμης του δικαίου, 70 (3), 73 (16)· καλή πίστη, 73 (14)· και κατοχή, 76 επ., 83, 202· *occupatio*, 77-87· χρησικτησία, 72 (11), 73, 73 (14)· βλ. και *δικαίο: εμπράγματο, δικαίωμα: εμπράγματο, jus in rem, κυριότητα, ιδιοκτησία, πράγμα*
- Nozick, Robert, 54 (54), 80 (39), 93 (79), 97 επ. (3, 5 επ.), 99 επ. (7 επ.), 101 επ. (11, 13 επ.), 103 επ. (27 επ.), 105 επ. (32), 107 επ. (36 επ.), 110 επ., 111, 112 (53), 113 (58), 116, 123, 124 (17), 125 (18, 20), 127 (29), 132 (55), 133 επ. (59, 61-65), 138, 153 (20), 171, 172 (117), 177, 182 (17), 184 (43), 193, 196, 199, 200 (10), 205, 211 (11), 212, 213 επ. (16), 215 επ. (23 επ.), 218, 222, 223 (48 επ.), 225, 226, 229, 235, 236 (43), 239, 241 (63, 67, 69), 249· αναρχισμός, 104· αξία, εργασιακή θεωρία τής, 108 επ.· αρχές δικαιοσύνης,

- 98 επ. (5), 105, 106, 212· βία, μονοπώ-
 λιο τής, 103 επ., 105· *Chamberlain, Wilt*,
 106 επ., 108 επ., 111, 112, 171· *δημοκτησία*
 (*demoktesis*), 211-216· δικαιώματα, 104,
 112, 212· εισόδημα, 108 επ., 111· ελευθε-
 ρία επιλογής, 107 επ., 109 επ.· επικρά-
 τεια, 212 επ., 218 (πρβλ. *Kant: επικρά-
 τεια*)· θεωρίες της *αοράτου χειρός*, 226
 (3)· ιδιοκτησιακές καταστάσεις, 99 επ.,
 105 επ.· κράτος υπερελάχιστο και ελά-
 χιστο, 101, 103, 104 επ., 105 (30), 110,
 171, 213, 215, 218, 223, 229· λαός, 214
 επ.· *μάννα εξ ουρανού*, 123-128, 171· σο-
 σιαλισμός, 101, 105· τίτλοι ιδιοκτησίας
 και φορολογία, 97-117· αναγκαστική
 εργασία, 109 επ., φόρος, 111 επ. (50)·
 ωφελιμισμός, 101, 105
Nussbaum, Martha, 148 (1), 266 (8)
- Ξενοφών, 43 επ. (16), 159 (56),
- οικονομία, ως σύστημα συνεργασίας, 258-
 263· ιδιοκτησιακή δημοκρατία, 258 επ.,
 260 επ.
- Οικονομίδης, Βασίλειος Τ., 72 (11), 77
 (32), 78 (34), 91 (71)
- Οικονομική ανάλυση του δικαίου*, 24 (19),
 54 (56), 55 επ., 74 επ. (21), 78 επ. (35),
 101, 106
- Olivecrona, Karl*, 30 (42), 232 (25), 240
 (64)
- O'Neil, Eugene, 71 (5)
- O'Neil, Martin, 258 (4)
- O'Neil, Onora, 152 (15)
- O'Sullivan, Richard, 127 (28)
- Otsuka, Michael, 140 (24)
- Ουλιπιανός, 169 (104), 180 (2, 3), 207 (37)
- Paine, Lynn Sharp, 93 (78)
- Παπαγεωργίου [-Papageorgiou], Κων-
 σταντίνος, 13, 57 (62), 153 (21), 159
 (61), 256 (115), 260 (10), 265 (3), 267
 (15)
- Παπαδοπούλου-Κλαμαρή, Δήμητρα, 192
 (62)
- Παπανικολάου, Παναγιώτης Αλ., 54 (56),
 70 (3), 117 (70), 201 (14)
- Παπαντωνίου, Νικ. Σ., 79 (36), 86 (56),
 153 (25)
- Parel, Anthony, 39 (67)
- Parfit, Derek, 127 (32), 153 (22), 164 (80,
 84), 181 (11), 190 (55), 267 (17)
- Parijs, Philippe van, 224 (56), 154 (107),
 256 (118), 260 (12)
- Parisi, Francesco, 26 (30)
- Πατέλλη, Ιόλη, 145 (43), 217 (27)
- πατερναλισμός, 243, 249
- Paul, Ellen Frankel, 39 (67), 143 (36)
- Paul, Jeffrey, 39 (67), 97 (3)
- Paulus, 83 (47)
- Peñalver, Eduardo M., 39 (67)
- Penner, J. E. [-James], 32 (51), 39 (67), 53
 (50), 67 (105), 110 (44), 187 (43), 244
 (78), 245 (83), 262 (17)
- Pennock, J. Ronald, 40 (67)
- Penrose, Edith, 93 (78)
- Perelman, Chaim, 24 (22)
- Περράκης, Ευάγγελος Εμμ., 102 (16)
- Perry, Ronen, 190 (55)
- Perry, Stephen R., 123 (14), 129 (37)
- Πετρόπουλος, Γεώργιος, 76 (27, 29 επ.)
- Pettit, Philip, 267 (11)
- Pierson v. Post*, 77 επ., 79
- Pipes, Richard, 40 (67)
- Pippin, Robert, 150 επ. (8)
- Πλάτων, 113 (58), 131 (49), 158, 159 (56),
 165, 168, 169 (104)
- Ποινικός Κώδικας*, 22, 141 (29), 184 (23)
- πόλεμος, εμφύλιος, 31 (46), 82 (44)
- Pollock, Frederick, 70 (3), 73 (16)
- Pop, Virgiliu, 237 (47)
- Popper, Karl, 97 (1), 157 (47)

- Πορτίδης, Δημήτρης, 99 (9)
- Posner, Richard, 24 (19), 54 (56), 55 (59), 71 (4), 74 επ. (21), 78 επ. (35)
- Postema, Gerald J., 202 (18)
- Poulantzas, Nicos, 218 (28)
- Pound, Roscoe, 210 (5), 214 (21), 216, 225
πράγμα, 22, 25, 27, 82 (45)· αδεσπότης
ιδιοποίηση, 77 επ., 79, 81 επ., 83 επ.,
84 επ. (51), 85, 86, 98, 99, 113 (58),
124 επ., 126 επ., 142, 144, 145, 170
επ., 183, 189 επ., 193 επ., 204 επ., 210,
211 επ., 221, 222, 225, 232, 240 επ.: *qui
prior tempore potior jure*, 171 (βλ. και
δικαίωμα εμπράγματο: κτήση)· *extra*
και *intra commercium*, 140 (26), 142,
209 επ., 211, 216, 221, 222 επ., 224, 225,
245 επ.· ζώο, 170 (108)· κάρπωση, 187·
res nullius, 144, 147, 193, 197· το σώμα
του ανθρώπου ως, 139 επ., 141 επ., 210
επ.· χρήση, 124 επ., 126 επ., 145, 187 επ.
(43), 202· βλ. και *δίκαιο: εμπράγματο*,
δικαίωμα εμπράγματο, *jus in rem*, *ιδιο-
κτησία*, *κυριότητα*, *νομή*
πρόσωπο, 11, 51, 68, 81 επ., 83, 85 επ., 91,
95, 104, 123 επ., 127 επ., 129 επ., 131 επ.,
133 επ. (60), 135, 137 επ., 139 επ. (22),
142 επ., 144 επ., 148, 165 επ., 170 επ.,
180 επ., 188, 189, 197, 201, 202, 203, 212,
215, 216, 222, 225, 261, 269 επ.· αγαθά
πρωταρχικά τού, 54, 222, 224, 250 επ.,
252, 257· η ιδέα των, 243-249· ακεραι-
ότητα, 137· ανάγκες, 49, 50, 51, 52, 78,
81, 82, 84, 86, 97, 105, 106, 108, 111, 126
(24), 128, 129, 130, 135 επ., 137, 197, 202,
249· ανάπηροι, 119 επ. (4), 260 επ.·
αξιοπρέπεια, 181, 228· αυτοκτονία, 140
επ. (28), 180 επ. (7)· ως αυτουργός, 135
επ., 162, 165 επ., 167 επ., 169 επ., 178 επ.·
βασανιστήρια, 142 (34), βλάβη, 223
(βλ. και *ενοχή: βλάβη*)· της βουλήσε-
ως παραγωγικά αίτια, 50· *διακριτόν*,
137, 144, 211· δουλεία, 223· ελλείπουσα
ταυτότητα, 68, 127 (32)· ευθύνη, 172
επ., 174 επ., 177 επ., 179 (141), 180 επ.,
203, 240· αρνητική, 137, ποινική, 175,
176 (βλ. και *ελευθερία: της βουλήσεως
και ευθύνη*, και *υπαιτιότητα*)· ικανό-
τητα δικαίου, 136, 181· καθήκοντα, 167
επ., 264· νοητές σχέσεις του, 68 (βλ.
και *Kant*, *πρόσωπο: συμβίωση*)· και
πράγμα, 60, 62, 112, 123 επ., 126 επ.,
128, 135 επ., 137 επ., 139 επ., 143 επ., 170
επ., 178, 184 επ., 186 επ., 188 επ., 190 επ.,
193 επ.· προσωπικότητα, 59, 60, 67, 69
(1), 85, 93 επ., 114 (62), 128-134, 136 επ.,
140 (28), 184, 192· σεβασμός, 137 (βλ.
και *πρόσωπο: status*, ομοίως: *συμβίω-
ση*)· *status* τού, 48, 49, 50 (37), 86, 112,
129, 131, 133, 137, 148, 219, 250 (97), 253,
261, 269 επ.· συγγένεια, 192· *συμβίωση*,
173 επ., 174 επ., 176, 177 επ., 179 (141),
201, 212, 218, 219, 223, 224 επ., 225, 229,
243 επ., 245 επ., 247 επ., 249, 251, 269
επ.· σώμα ανθρώπινο, 138 επ., 139-143,
210 επ.: *αδιάφορα*, 142· συναίνεση, 223·
τεκμήριο αθωότητας, 182 επ. (20), 207
- Proudhon, Pierre Joseph, 25 (24), 110,
214 (19)
- Puchta, Georg Friedrich, 70 (3), 77 (31),
132 (52)
- Pufendorf, Samuel Freiherr von, 193
(69), 230, 231 (17)
- Putnam, Hilary, 157 (45)
- Radbruch, Gustav, 20 (4)
- Radin, Margaret Jane, 40 (67)
- Rainbolt, George W., 57 (63), 63 (92)
- Rakowski, Eric, 210 (10)
- Ράμφος, Στέλιος, 111 (50)
- Raphael, D. D., 42 (9)
- Rawls, John, 19, 20 (5), 22 (11), 24 (23),
25 (25), 40 (68), 81 (41), 82 (46), 84

- (48), 98 (5), 102 (18), 105 (30), 109 (41 επ.), 110 (43, 46), 113 (58), 115 (65-67), 116, 119 (1 επ.), 120 (4), 127 (29), 128 (34), 130 (40), 136 επ. (11 επ.), 145 (40 επ.), 146 (44), 148 (1), 149, 151 (13), 153 (22), 154 (26), 156 (40), 157 (44), 159 επ. (60, 63), 162 (71), 163 επ. (79), 166 (87, 90), 167 (95), 172 (117), 173 (121), 177, 181 (11), 193 (68), 211 (11 επ.), 213 (17 επ.), 224 (55), 230 (15), 231 (18), 237 επ. (48 επ.), 243 (73), 247 (88), 249 (94), 252 (103 επ.), 253 (105), 254 επ. (110-113), 256 (114, 116), 257 (122), 258 επ. (5, 7-9), 260, 261 (14), 262 (16), 263 (19), 264 (2), 267 (16)· *Θεωρία της Δικαιοσύνης*, 19 (1), 23 (17), 35 επ., 159 επ., 240 (62)· *μεθοδολογία*, 23 επ., 159 επ.
- Raz, Joseph, 65 επ. (98), 132 (54)
 ρεαλισμός, νομικός, 30 (44), 103 (23)
- Reath, Andrew, 148 (1), 175 (131)
- Reese, Armin, 40 (67)
- Reeve, Andrew, 40 (67), 93 (80), 104 (26)
- Reich, Charles, 245 (81), 252 (102)
- Reiman, Jeffrey, 261 (14)
- Renaut, Alain, 135 (3)
- Renoux-Zagame, Marie-France, 40 (67)
- Riley, Patrick, 152 (16), 204 (27)
- Ripstein, Arthur, 129 (37), 139 (22), 149 (2), 181 επ. (14 επ.), 187 (41), 184 (43), 221 (42), 222 επ. (48, 51), 225 (59), 244 (79)
- Ritter, Joachim, 150 (5)
- Roemer, John, 254 (107)
- Rose, Carol M., 40 (67), 78 (33)
- Rosen, Allen D., 149 (2)
- Rousseau, Jean-Jacques, 111 (58), 162, 214 (20), 221 (43), 243 (75): *γενική βούληση*, 221
- Rückert Joachim, 70 (3)
- Ryan, Alan, 40 (67), 95 (84)
- Saage, Richard, 148 (2)
- Salter, Michael, 150 (5), 202 (18)
- Sandel, Michael J., 110 (45)
- Saner, Hans, 152 (15)
- Σαρίπολος, N. N., 29 (41), 253 (105)
- Satz, Debra, 142 (35)
- Savigny, Friedrich Carl von, 25, 69 επ. (3), 71 (4), 72 (6), 75 (21), 76, 77, 85 (52), 94, 140 επ. (28), 184 (23), 191 (61), 209 (1), 226 (2, 4)
- Scaltsas, Theodore, 46 (24)
- Scanlon, T. M., 159 (60 επ.), 160 (66), 163 (78), 165 (85), 167 (105), 176 (132), 179 (141)
- Schlatter, Richard, 40 (67)
- Schmitt, Carl, 28 (37), 217 (26), 267 (14)
- Schopenhauer, Arthur, 140 (28), 148 (1)
- Schumpeter, Joseph, 237 (46)
- Schwartlander, Johannes, 40 (67)
- Searle, John R., 32 (49)
- Sen, Amartya, 238 (53), 250 (97)
- Σεφέρης, Γιώργος, 219 (36)
- Shaw, Brian J., 267 (13)
- Sheinman, Hanoach, 57 επ. (64)
- Shell, Suzan Meld, 20 (6), 152 (16), 224 (57)
- Siedgwick, Henry, 44 (17), 131 (48, 50)
- Sieling-Wendeling, Ulrike, 39 (67)
- Simmons, A. John, 61 (82)
- Σιμωνίδης ο Κείος, 169 (104)
- Somma, Alessandro, 54 (55)
- Σόντης, Ιωάννης Μ., 25 (27), 26 (30), 30 (44), 32 (50, 52), 59 (71), 60 (77), 62 (86), 67 (102, 104), 89 (62)· *δικαιοκτησία*, 30 (45)
- Σούρλας Κίμων, 141 (30)
- Σούρλας [-Sourlas], Παύλος Κ., 12, 21 (7, 10), 22 (16), 24 (21), 25 (26), 26 (28), 29 (41), 30 (44), 32 (48), 37 (63), 37

- (65), 41 (2), 45 (20, 21), 47 (26), 50 (38, 40), 51 (43), 53 (52), 58 (66 επ.), 60 (80), 69 (3), 70 (3), 103 (23), 129 (38), 130 (45), 133 (60), 135 (3), 139 (23), 151 (11), 153 (19), 154 (28), 155 (35), 158 (52, 54), 160 (65), 162 (73-75), 167 (96 επ.), 169 (104), 173 (119), 184 (23), 191 (61), 204 (32), 210 (6), 219 (35)
- Σπυριδάκης, Ι. Σ., 71 (4), 82 (45), 140 (27), 209 (2), 223 (54)
- Sraffa, Piero, 226 (1)
- Σταθόπουλος, Μιχ. Π., 54 (53), 58 (65), 60 (73), 63 (90), 88 (60), 89 (62), 102 (17), 122 (12), 173 (122, 124 επ.), 197 (2)
- Σταμάτης, Γιώργος, 258 (1 επ.)
- Σταμάτης, Κώστας, 71 (4), 230 (13)
- Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 54 (56), 64 (93), 135 (2), 139 (23), 151 (9)
- Staves, Suzan, 39 (67)
- Steiner, Hillel, 30 (43), 139 επ. (24)
- Stiglitz, Joseph E., 250 (98)
- Στρατηλάτης, Κωνσταντίνος Ν., 149 (2), 194 (73)
- Strawson, Peter, 179 (141)
- Strowel, Alain, 39 (67)
- Stone, Martin, 36 (63), 129 (37)
- Στωικοί, 142, 169 (104), 187, 210, 225
- συλλογισμός, λογικός, 99, 100
- Συμβούλιο της Επικρατείας, 126 (26)
- συνεπειοκρατία, 73 επ., 101, 113, 211
- σύνορα, 31· και όρια, 31
- Sunstein, Cass R., 246 (84)
- Σύνταγμα, 28 (36), 29 (41), 53 (50), 55, 60· της Βαϊμάρης, 67 (102)· ρήτρα αιωνιότητας, 265
- Sussman, David, 157 (46), 168 (101)
- Σχολή του Toronto, 36, 37 (64), 40
- Σωκράτης, 131 (49), 154 (31), 157, 158, 159 (56, 59)· *σωκρατικό αίνιγμα*, 151, 158
- Τάκης, Ανδρέας, 28 (35)
- Thibaut, Anton Friedrich Justus, 72 (6)
- Thomas, Paul, 230 (14)
- Thomson, Judith Jarvis, 104 (25), 198 (4), 231, 21
- Thorpe, Lucas, 208 (41)
- Tierney, Brian, 126 (24), 131 (51), 145 (43)
- Timmons, Mark, 149 (2)
- Τρωιάνος, Σ., 26 (27), 87 (58)
- Τσακυράκης, Σταύρος, 28 (33), 230 (15), 248 (91)
- Τσαραπατσάνης, Δημήτρης, 13
- Τσάτσος, Δημήτρης, 218 (28), 253 (105)
- Tuck, Richard, 25 (27), 72 (8), 126 (24)
- Tully, James, 230 (15)
- Tuschling, Burkhard, 149 (2), 184 (24)
- Uffelman, Uwe, 40 (67)
- Ulmschneider, Christoph, 40 (67), 69 (3)
- Underkuffler, Laura S., 40 (67)
- υπαιτιότητα, 32, 55, 172, 173, 177, 201· αμέλεια, 173 (125)· αρχή τής, 58, 177 επ.· *dolus malus*, 200· συντρέχον πταίσμα ανηλικού, 173 (120)
- Vaihinger, Hans, 154 (30)
- Vallentyne, Peter, 139 επ. (24)
- Veblen Thorstein, 109 (39)
- Villey, Michel, 131 (51)
- φιλοσοφία του δικαίου, 20, 36, 61, 69 επ. (3), 74 (21), 148 (1)· εγγεληνή, 11, 36 (63), 40, 114 (63), 135 επ., 137 επ., 144, 146 (46), 149 (3), 150 (5), 170 επ., 172, 176, 178, 182 (17), 186, 194 (70), 203 επ. (βλ. και *Hegel*): βιβλιογραφία, 150 (5)· καντιανή, 11, 20, 36 (63), 40, 65 (96), 66 (101), 69 επ. (3), 81, 94, 111, 132 (52), 133, 134 (61), 137, 144, 146 (46), 148 επ. (1 επ., 3), 150 (8) επ., 152, 172, 178, 203,

- 216 (βλ. και *Kant*): βιβλιογραφία, 148 επ. (2)· και πολιτική φιλοσοφία, 12 φιλοσοφία πρακτική, 12, 148 (1) φορολογία, 224, 262 επ.· η ιδέα τής, 249-252· και ουδετερότητα του κράτους, 248 (91)· βλ. και *Nozick*: τίτλοι ιδιοκτησίας και φορολογία
- Φορτσάκης, Θεόδωρος, 111 (51)
φτώχεια, 244 επ., 246 επ., 248 επ.
- Waldron, Jeremy, 21 (8), 32 (48), 36 (62), 40 (67), 60 (77), 77 (32), 92 (72), 114 (63), 138 (16), 141 (32), 182 (17), 199 (8), 216 (24), 230 (15), 234 (30), 240 (65)
- Waluchow, Wilfrid J., 120 (8)
- Weber, Max, 40, 50 (39), 71 (4), 72 (6), 103 (24)· *ιδεότυπος*, 34 επ. (58)
- Weinrib, Ernest J., 36 (63), 37 (64), 40, 41 (1), 54 (56), 57 (61), 58 (66), 59 (69), 81 (42), 95 (86), 111 (49), 123 (16), 128 επ. (37), 146 (46), 149 (2), 173 (123, 126), 198 (5), 201 (17), 206 (36), 207 (41), 218 (30), 244 (79)
- Weinrib, Jacob, 137 (15), 149 (3)
- Welkoborsky, Horst, 39 (67)
- Wellman, Carl, 40 (67), 57 (63)
- Westphal, Kenneth R., 187 (41)
- Wieacker Franz, 70 (3)
- Wiedmann, Franz, 141 (28)
- Wiegand, Wolfgang, 72 (6)
- Willaschek, Markus, 150 (8)
- Williams, Bernard, 137 (14)
- Williams, Howard, 204 (19), 220 (40)
- Williamson, Thad, 258 (4)
- Willoweit, Dietmar, 40 (67)
- Windscheid, Bernard, 70 (3), 75 (24)
- Winfield, Richard Dien, 96 (87), 150 (5)
- Wolff, Erik, 70 (3)
- Wolff, Jonathan, 97 (3), 102 (29)
- Wood, Allen W., 187 (39), 221 (45)
- Wright, Robin Samuel, 70 (3)
- χρήμα, 22, 24, 49 επ. (37), 224, 228, 251· θεωρίες για την προέλευσή του, 226 επ. (1), 229 (βλ. και *Knapp*, *Menger*, *Mises*)· κατά την καντιανή σύλληψή του, 227 επ., 229· λογιστικό, 22, 24· φθίνουσα οριακή χρησιμότητα, 251
- Χριστοδούλου, Κώστας, 193 (67)
- Xifaras, Mikhail, 40 (67), 138 (16)
- Ψύλλος, Στάθης, 99 (9)
- Ψυχογιός, Δημήτρης Κ., 217 (25)
- Ψυχοπαίδης [-*Psychopedis*], Κοσμάς, 71 (4), 148 (2)
- Yannopoulos, A. N., 76 (27)
- Young v. Hitchens*, 78 (33)
- Zimmermann, Reinhard, 60 (75), 89 (63), 210 (7 επ.)
- Zotta, Franco, 149 (2), 225 (58)

«Είναι προφανές ότι ουδείς δύναται να αποκτήσει οτιδήποτε επιθυμεί· και μόνον η ύπαρξη άλλων προσώπων δεν του το επιτρέπει».

John Rawls, *A Theory of Justice* (1971)

«Ἄν... ἀπὸ τῶν ὁμοίων του ὁ ἄνθρωπος περιφέρῃ τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς λοιπῆς δημιουργίας, ...κατανοεῖ ὅτι τὰ ὄντα ταῦτα οὐδεμίαν ἔχουσι προσωπικότητα... Θέλει λοιπὸν καλέσει τὰ ὄντα ταῦτα *πράγματα*, θέλει δὲ μετατρέψει αὐτὰ πρὸς ἰδίαν του χρῆσιν. Ἀφοῦ ὅμως ἐπιβάλη ἐπ' αὐτῶν τὴν χειρὰ του, μεταδίδωσιν εἰς τὰ πράγματα αὐτὰ χαρακτῆρός τινος, περιάπτει αὐτὰ εἰς ἑαυτὸν, καθίστησι δηλονότι αὐτὰ κοινωνὰ τῆς *ἀνθρωπικότητος* αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐκ τούτου σεβαστὰ ὡς ἑαυτὸν... Ἴδου λοιπὸν ἄλλο τῆς ἐλευθερίας ἐξαγόμενον, τὸ ἐπὶ τῶν πραγμάτων δίκαιον...

Ἄνωτέρα..., ἀναμφισβήτητα καὶ ἐκτὸς παντὸς πολιτικοῦ συναλλάγματός εἰσι τὰ δύο ταῦτα ἱερὰ τοῦ ἀνθρώπου δικαιώματα, ἐλευθερία (ἧς μέρος καὶ ἡ ἀσφάλεια) καὶ ἰδιοκτησία.

...[Ἡ] ἀνθρωπότης ὅλη ἀπαρτίζει μίαν μεγάλην ὁμογενῆ φυσικὴν κοινωνίαν, ἡ δὲ ἐνότης αὕτη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι ὁ φυσικὸς τῆς *ἰσότητος* λόγος, ἡ δὲ ἰσότης αὕτη εἶναι τὸ συμπλήρωμα τῆς ἐλευθερίας, ἄλλως δὲ ἡ ἐλευθερία ἄνευ τῆς ἰσότητος κενὸν ὄλως ἤθελεν εἶσθαι ὄνομα. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τῆς ἰδιοκτησίας δίκαιον, ὃ παράγεται ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς ὕλης ἐνεργείας τῆς ἐλευθερίας, ἔχει ἀπόλυτον τῆς ἰσότητος ἀνάγκην εἰς τὰς ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον σχέσεις, διότι ναὶ μὲν τὴν ἐλευθερίαν ἔχει βᾶσιν ἡ ἰδιοκτησία, ἀλλ' ἡ ἰσότης μόνη καθίστησιν αὐτὴν ἱεράν...

Ἡ πολιτεία λοιπὸν ἤτοι ἡ πολιτικὴ κοινωνία, δὲν εἶναι ἀπλῶς τὸ ἀποτέλεσμα συναγελασμοῦ τυχαίου ἀριθμοῦ τινος ἀνθρώπων εἰς δοθέν τι γῆς μέρος».

Νικόλαος Ι. Σαρίπολος, *Πραγματεία τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου* (1851)

